

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. Сковороди

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 9

Харків
2016

блакитної. Всього зібрано 36 кормових проб, які були відібрані в пташенят у віці 3-13 діб. Визначено 48 екземплярів та 22 таксони безхребетних тварин.

У складі нідіколів виявлено представників 22 таксонів з 4 класів та 18 родин. Переважають Комахи (*Insecta*) - 69,05%. Менше представників класу Рівноногих (*Isopoda*)—21,43%. Значно менший відсоток представників класу Багатоніжки (*Myriapoda*) та Павукоподібні (*Arachnoidae*) по 4,76%. У складі нідіколів переважали зоофаги - 62%. Субдомінантами були фітофаги та сапрофаги (по 15% відповідно).

Основу кормового раціону пташенят синиці блакитної склали представники класу Комахи - 60%, та Павукоподібні - 40%, які у переважній більшості є шкідниками лісового господарства. З'ясовано, що у складі корму домінували фітофаги – 68%. Значно менше виявлено зоофагів – 32%.

Таким чином, синиця блакитна створює вплив на фауну клімаксових сукцесій. Тож варто приваблювати синиць блакитних у лісові ценози в якості обмежуючого фактору для шкідників автотрофів, шляхом розвішування штучних гніздівель.

Гусар Катерина

ЖИВЛЕННЯ ТА СКЛАД НІДІКОЛ КРОПИВ'ЯНКИ ЧОРНОГОЛОВОЇ (*Sylvia atricapilla* L.) В НПП «ГОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ»

Науковий керівник – к.б.н., доцент А.Б. Чаплигіна

На сьогодні даних з вивчення трофоценотичної структури кормового раціону птахів досить обмаль, адже потрібно зібрати та обробити матеріали, що в основному представлені фрагментами безхребетних. Вивчення живлення та фауни нідіколів кропив'янки чорноголової (*Sylvia atricapilla* L.) є перспективними для уточнення структури консортивних зв'язків кропив'янок їх головних і другорядних компонентів. Наші знання будуть корисними під час проведення лісозахисних заходів.

Метою роботи є вивчення живлення та фауни нідіколів кропив'янки чорноголової (*Sylvia atricapilla* L.) на території Національного природного парку «Гомільшанські ліси».

Дослідження проводилися у квітні – вересні 2011-2014 рр. в околицях навчально-спортивного табору «Гайдари» в межах НПП «Гомільшанські ліси» Зміївського району Харківської області. Для визначення фауни нідіколів розібрано 11 гнізд кропив'янки чорноголової. Для отримання проб корму птахів використовували метод накладання шийних лігатур (Мальчевський, Кадочников, 1953). Зібрано 15 кормових проб кропив'янок чорноголових, визначено 15 екземплярів та 12 таксонів безхребетних тварин.

Аналіз зібраних матеріалів показав, що серед нідікол гнізд чорноголової кропив'янки було знайдено багатьох представників різних класів безхребетних. Найбільша кількість представників належить до класу Ракоподібних (*Crustacea*) – 62,07 %. Набагато менше представників класу Молюски (*Mollusca*) – 20,69 %. Ще менший відсоток представників класу Комахи (*Insecta*) – 14,48 %. І найменше у гніздах було знайдено представників Павукоподібні (*Arachnoidae*). Серед загальної кількості знайдених безхребетних представники даного класу зайняли лише 2,76 %.

Також аналіз показав, що серед кормового складу чорноголової кропив'янки було знайдено багатьох представників різних рядів комах. Найбільша кількість представників належить до ряду прямокрилі (*Orthoptera*) – 40,00 %. Менше представників ряду двокрилі (*Diptera*) – 26,66. Ще менший відсоток представників ряду лускокрилі (*Lepidoptera*) – 20,00 %. І найменше у гніздах було знайдено представників рядів веслокрилих (*Raphidioptera*) та пластинчастокрилих по (6,67%).

Аналіз трофічної структури кормових проб гнізд кропив'янки чорноголової на території НПП «Гомільшанські ліси» показав, що домінують фітофаги – 59 %, субдомінантами є зоофаги – 25 %, найменше представлені сапрофаги та некрофаги по 8%.

Таким чином, кропив'янка чорноголова створює вплив на фауну клімаксових сукцесій. Варто приваблювати кропив'янок чорноголових у лісові ценози, в якості обмежуючого фактору для шкідників автотрофів, шляхом розвішування штучних гніздівель.

Єфіменко Анастасія

КОРМОВИЙ РАЦІОН БДЖОЛОЇДКИ ЗВИЧАЙНОЇ *Merops apiaster* В ГНІЗДОВИЙ ПЕРІОД ВЕЛИКОБУРЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник – д-р б. н., професор Л. П. Харченко

Птахи-норники – надзвичайно різноманітна за екологічними особливостями група птахів. Їх об'єднує необхідність риття нір для успішного розмноження.

При виборі об'єкта наших досліджень ми зупинилися на бджолоїдці звичайній, так як вона є одним із найяскравіших представників закритого типу гніздування у птахів (норногніздник).

Мета дослідження – з'ясувати кормовий раціон бджолоїдки звичайної в гніздовий період.

Об'єкт дослідження – представник ряду Ракшеподібних, родини Бджолоїдкові, бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster*).

Предмет дослідження – кормовий раціон бджолоїдки звичайної в гніздовий період.

Кормовий раціон птахів вивчали шляхом спостереження за дорослими птахами і по вмісту погадок, які збирали біля гнізд і присад щоденно о 12:00 і 19:00 протягом усього гніздового періоду. Погадки зберігали в щільно зав'язаних бавовняних мішечках, на яких позначали дату, час і номер колонії.

При дослідженні вмісту погадок і визначенні видів комах використовували бінокулярний мікроскоп МБС – 10. Погадки попередньо розмочували в гарячій воді, розбирали, висушували і відокремлювали залишки комах, які були матеріалом для визначення комах.

Під час аналізу складу кормів бджолоїдки в 2014 р. було виявлено представників шести рядів комах, що відносились до 13 родин та 32 видів. У 2015 р. число видів зросло до 46. Крім комах, в погадках були виявлені залишки молюсків. У передгніздовий період в 2014 р. в живленні бджолоїдки переважали представники ряду твердокрилих (63,2%), у 2015 р. частіше зустрічалися перетинчастокрилі (79%). Склад кормів істотно залежить не тільки від місця і часу збору корму, але і від погодних умов. Нами встановлено, що в дощову погоду в кормі відсутні дрібні жуки, а число бджіл та джмелів збільшується. Після тривалих дощів у кормі були виявлені колорадські жуки.

Після дощу бджолоїдки знищують комах більше, що пов'язано, певно, зі зростаючою активністю останніх. Результати досліджень показали, що найбільш різноманітний кормовий раціон бджолоїдок у вечірній час. Склад кормів протягом гніздового періоду з середини травня до середини серпня істотно змінюється. Так, наприклад, з кінця весни до середини літа вміст бджіл у живленні бджолоїдки поступово зменшується. Це пов'язано з особливостями трофічної поведінки птахів на різних етапах репродуктивного циклу (відкладання яєць, висиджування, вигодовування пташенят) нами встановлено, що деяким парам бджолоїдок іноді у вигодовуванні пташенят допомагають ще один-два птаха-помічника. При відсутності корму птахи прилітають на пасіки.

На підставі проведених спостережень та аналізу літературних даних для відлякування бджолоїдок на пасіках рекомендується використовувати наступне: не ставити пасіки в радіусі 1,5-2 км від гніздових колоній бджолоїдки.